

***Het begrip 'natuur' in techniek,
filosofie en religie II***

*Van modern naar postmodern
denken: Voorbij de mens?*

Grote lijnen van mijn verhaal

- 1. Nanotechnologie als voorbeeld van NBIC-technologie.
- 2. A. Techniek als neutraal instrument.
- 2. B. Wij worden door techniek overheerst.
- 2. C. Synthese techniek en mens?
- 3. Antwoord in menselijke waardigheid?

NANOTECHNOLOGIE

Nanotechnologie als voorbeeld

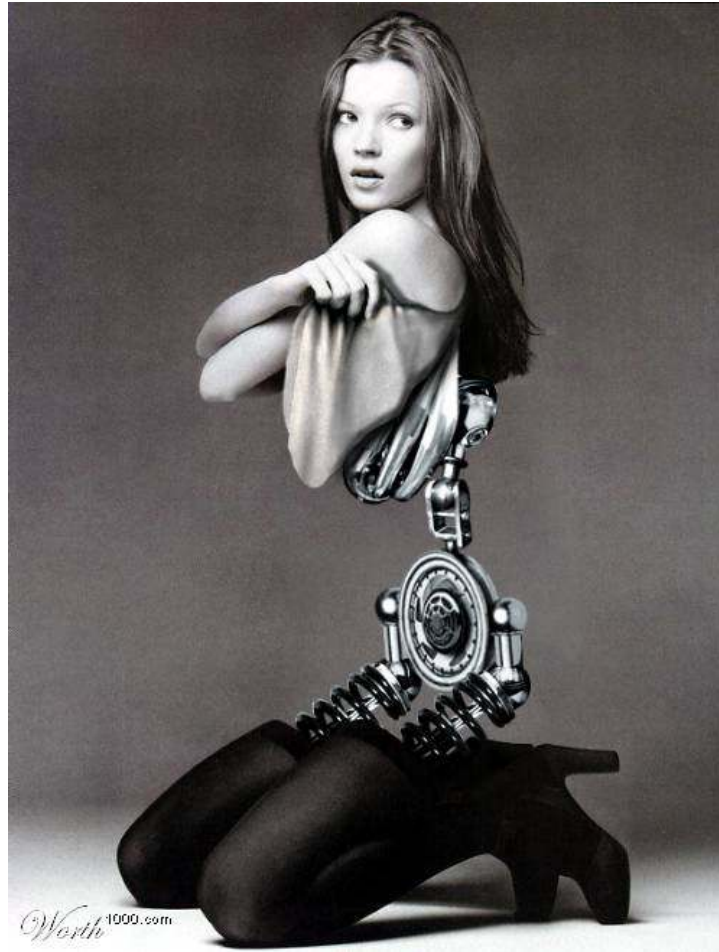
- Nanotechnologie
- in materie
- in leven
- In hersenen/geest
- NBIC:
nanotechnologie; biotechnologie;
informatietechnologie;
cognitiewetenschappen

Vrees voor mengvormen

Cyborgs/Monsters

- 1960 Manfred Clynes: cybernetics & organism
- 1985 Donna Haraway: Manifesto for Cyborgs
- 1991 Bruno Latour: Hybride
- 2002 Marijntje Smits: Monsterbezweering.
- 2003 Herman de Dijn: Taboes, Monsters en Loterijen

Hoe deze techniek te beoordelen?

- Hoeveel bijmengingen kunnen we verdragen voordat we geen mens meer zijn?
- 2. A. Techniek als neutraal instrument.
- 2. B. Wij worden door techniek overheerst.
- 2. C. Synthese techniek en mens.

Epimetheus en Prometheus bij Plato

2 A Techniek is louter een instrument

2B Door techniek overheerst

- Heidegger tekst: Gelatenheid (1959)
- Rekenend denken & bezonnen nadenken
- Wij zijn niet in staat techniek te beheersen; techniek beheerst ons.
- Toch: Ja en nee tot Techniek
- Door gelatenheid en openheid voor het geheim

**Heidegger schrijft in 1946
een "Brief über den Humanismus"**

2C Transhumanisme

- Lang voor de Cyborg-gedachten:
 - Nietzsche: na dier en mens: Uebermensch
 - Heidegger: voorbij het humanisme
 - Peter Sloterdijk: Regels voor het mensenpark
- Na humanisme van taal en brief: nu lichaam en geboorte. Na “Lektionen nu Selektionen”

Peter Sloterdijk

Sloterdijk

- *Sferen*. De mens is niet geïsoleerd maar leeft te midden van en maakt deel uit van ruimte en sferen.
- I: Bellen, over binnen en buiten, de baarmoeder en de media. II Globe(n), over cirkels en bollen; de globalisering. III: Schuim. Geïsoleerde monaden in een media-tijd (=midden= tussen).
- Teloorgaan van humanisme. Techniek van het schrift. Humanisme was een 'debestialiseringsoffensief door het alfabetiseren'. Na het einde van het tijdperk van de brief, van het *lesen* nu *auslesen*, na *lectio* en nu *selectio*, door informatica en gen-technologie.

Peter Sloterdijk

SFEREN

BOOM

Kritiek op Sloterdijk

- Denker met associaties en metaforen
- Gemakkelijk pleidooi voor de onbescheidenheid
- Hoe staat het met de menselijke waardigheid?

3. Menselijke waardigheid

- Geen zuivere menselijkheid. Mens en techniek verweven
- Technologie maakt deel uit van onze menselijkheid.
- Geen ideaal van volmaakte mens
- Wel technologie als nuttig instrument
- Dus de vraag: welke verbeteringen zijn noodzakelijk, mogelijk en wenselijk?

Heilige mens?

- Christendom en humanisme komen uit bij de persoon als uniek en van onvervangbare waarde.
- Waarom dan nog twijfel, nu individualisering, mondiaal media netwerk en techniek een universele moraal mogelijk lijken te maken?
- Agamben en H. Arendt hebben gewezen op de homo sacer = uitgestotene, vogelvrij verklaarde.

Voorlopige conclusie

- Wat is mis bij Plato? In naam van waarheid uitsluiting. Want gevaarlijk voor onze samenleving. Ook het beroep van Heidegger en Sloterdijk op hem laten het meest problematische van Plato zien.
- Maar in zijn vertelling van Epimetheus en Prometheus zegt hij dat naast techniek ontbreken: het gevoel van respect en rechtvaardigheid en hoe dat voor een juist samenleven nodig is.

Universeel Mededogen

- Begrip 'natuur' in techniek, filosofie en **religie**
- Onlangs bijeenkomst: Socrates, Jezus Christus, Boeddha. (Joep Dohmen, Huub Oosterhuis, Han de Wit)
- Universeel ethos van compassie. Hans Küng, Karin Armstrong, Dalai Lama, Benedictus XVI, Martha Nussbaum
- Respect voor de kwetsbare mens
- En techniek kan daarbij zeer dienstbaar zijn.

literatuur

- literatuur:
Palmyre Oomen e.a.(red.), Nanotechnologie, betekenis, beloftes en dilemma's, Valkhof Pers Nijmegen 2010
- Luca Consoli en Rolf Hoekstra, Technologie en mensbeeld, Valkhof Pers, Nijmegen 2008 (Vooraf de bijdrage van Peter Paul Verbeek daarin).
- Gert Verschraegen: De heilige mens, In: I. Devisch en G. Verschraegen, De verleiding van de ethiek, Boom Amsterdam 2003